

МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ УРОК ЧИ УРОК З МУЛЬТИМЕДІЙНОЮ ПІДТРИМКОЮ?

Нікулочкіна Олена Василівна,
Запорізька обласна академія післядипломної педагогічної освіти,
м. Запоріжжя, Україна

Дотепер у педагогічній науці переважає думка, що *урок – це форма організації діяльності постійного складу вчителів й учнів у певний відрізок часу за сталим розкладом і, як правило, за єдиною для всіх програмою навчання*. У цій формі представлені всі компоненти освітнього процесу: мета, засоби, зміст, методи, дидактичні елементи тощо, зумовлені вимогами до структури, закономірностями й принципами навчання.

Сутність і призначення уроку в процесі навчання як цілісної динамічної системи полягає в колективно-індивідуальній взаємодії вчителя й учнів, в результаті якої відбувається формування й розвиток ключових, предметних і спеціальних компетентностей, засвоєння знань, умінь, навичок, розвиток здібностей, набуття досвіду особистої діяльності тих, хто навчається, спілкування й відносин, а також вдосконалення педагогічної майстерності вчителя.

Мета сучасної початкової школи, окреслена Державним стандартом початкової загальної освіти полягає у забезпеченні інтелектуального, соціального, морального і фізичного розвитку особистості через оновлення змісту навчальних програм, методики проведення уроку, форм організації навчально-виховного процесу тощо [2].

Аналіз педагогічної літератури за значний історичний період засвідчив, що вимоги до уроку на всіх етапах розвитку дидактики піддавались переосмисленню й інтерпретації. У цілому, склалось трактування трьох основних блоків вимог: організаційно-педагогічних, загальнодидактичних, аналітичних.

Інформаційне суспільство диктує свої вимоги до організації освітнього процесу в загальноосвітніх навчальних закладах й у початковій школі зокрема. Якщо в індустріальному суспільстві було важливим засвоїти основи наук, то в інформаційному суспільстві для учнів важливим стає формування вмінь працювати з інформацією: шукати, аналізувати, застосовувати, переструктуровувати, зберігати, створювати, тобто володіти інформаційною компетентністю [4]. Ось чому урок не може не змінюватись.

Останнім часом в активному словнику педагогів з'явився термін “мультимедійний урок”. Ця педагогічна категорія є порівняно новою в педагогічній науці та практиці, тому вважаємо за доцільне більш детально розглянути поняття “мультимедіа” й дати визначення дефініціям “мультимедійний урок” й “урок з мультимедійною підтримкою”.

У психолого-педагогічній літературі означені поняття з'явилися недавно, хоча все частіше зустрічаємо аналіз їх сутності, спостерігаємо намагання вчених, методистів і вчителів охарактеризувати зміст, визначити структуру, з'ясувати функції, створити організаційно-педагогічні умови впровадження, окреслити напрями ефективної реалізації.

Звернемося до словників.

У педагогічних словниках трактування понять, що розглядаються, відсутнє.

Словники іншомовних слів дають таке визначення поняття “мультимедіа” – 1) комп'ютерна технологія, яка дозволяє гнучко керувати потоками різноманітної інформації, представленої у вигляді графіків, музики тощо [11, с. 469], а також програми і комп'ютерні засоби, які використовують цю технологію [10, с. 298]; 2) різноманітні засоби передавання інформації [9, с. 655]. Причому “мульти” – перша частина складних слів, що означає 1) велику кількість предметів, дій, функцій [10, с. 298]; 2) множинність або багатократність чогонебудь [8, с. 702]. Медіа (від англ. medium) – засіб [11, с. 469].

Отже, мультимедіа – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачу працювати в інтерактивному режимі з різнотипними даними, організованими у вигляді єдиного інформаційного середовища [3].

Під мультимедійною технологією розуміють педагогічну технологію, яка окреслює порядок розробки, функціонування та застосування засобів обробки інформації різних модальностей [5].

Зазначимо, що дослідники, оперуючи означеними категоріями, співвідносять поняття “мультимедійний урок” з близькоспорідненими, як-от: “комп’ютерний урок”, “урок з мультимедійною підтримкою”, “урок із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій”, “урок із застосуванням технічних засобів навчання”, “урок з використанням педагогічних програмних засобів” тощо. При цьому слід відзначити різний підхід авторів до трактування понять.

Наприклад, Г.О. Аствацатуров вважає, що треба розрізняти поняття “мультимедійний урок” і “урок з мультимедійною підтримкою”. Науковець наголошує, що мультимедійним слід вважати урок, на якому використовується багатосередовищне представлення інформації за допомогою технічних засобів, перш за все, комп’ютера. На уроці з мультимедійною підтримкою, на думку автора, мультимедіа використовується для посилення навчального ефекту. На такому уроці вчитель залишається одним із головних учасників освітнього процесу, часто й головним джерелом інформації, а мультимедійні технології застосовуються ним для посилення наочності, підключення одночасно декількох каналів представлення інформації, більш доступного пояснення навчального матеріалу [1].

Погоджуючись із такою думкою, вважаємо за доцільне викласти своє бачення щодо формулювання понять “мультимедійний урок” й “урок з мультимедійною підтримкою”.

Сутність поняття “мультимедійний урок” визначаємо, виходячи з того, що:

- на мультимедійному уроці в більшій мірі, ніж на звичайному, проявляється спільна діяльність учителя й учнів;
- такий урок характеризується застосуванням мультимедійних технологій на всіх етапах;
- результативність мультимедійного уроку досягається за рахунок поєднання двох або більше мультимедійних технологій.

Отже, *мультимедійний урок – це форма організації спільної діяльності вчителя й учнів, результативність якої досягається застосуванням декількох мультимедійних технологій в їх доцільному поєднанні на всіх етапах.*

Цілком погоджуємося з висновками науковців стосовно того, що в процесі підготовки й проведення мультимедійного уроку істотно змінюється роль учителя, який виступає, перш за все, організатором, координатором пізнавальної діяльності учнів. Такий урок може заграти новими гранями, пройти більш привабливо, цікаво, динамічно [1].

Виникає питання про якість мультимедійного уроку, його результативність, необхідність. Урок не повинен перетворюватися в спектакль, розвагу. Відбір засобів мультимедіа має бути доцільним; поєднання ефективності (дієвості) й ефектності (здатності справляти сильне враження) – оптимальним. Користь буде максимальною, якщо учні одержать певний результат, наприклад, унаслідок здійснення самостійної, проектної, дослідницької діяльності.

Прикладом мультимедійного уроку є урок із застосуванням шкільних нетбуків (модель навчання “1 – 1”), які дозволяють інтегрувати мультимедійні технології в освітній процес. Т.О. Пушкарьова наголошує, що створення середовища електронної освіти “1 учень – 1 комп’ютер” сприятиме формуванню в учнів якостей і вмінь ХХІ століття, таких, як “медіаграмотність, критичне мислення, здатність до вирішення творчих завдань, уміння мислити глобально, готовність працювати в команді” [7, с. 9]. На думку американських учителів, перехід до моделі “1 – 1” навряд позначиться на поліпшенні

освітніх результатів в межах традиційних навчальних дисциплін. Головна мета інша: надати можливість школярам вчитися й жити в середовищі, освоювати культуру, в якій вони опиняться, розпочавши роботу в сучасних корпораціях [12]. Успішна реалізація моделі “1 – 1” вимагає застосовувати комп’ютер як один із основних засобів навчальної діяльності за такими напрямками: нові форми взаємодії вчителя й учнів (що забезпечується можливостями програми “e-learning”), перевірка й оцінювання знань, індивідуалізація й диференціація процесу навчання, різнорівнєве навчання, створення учнями власних матеріалів тощо.

Безперечно, мультимедійним уроком слід вважати предмети інформатичного циклу, які проводяться, як правило, в комп’ютерному класі. Зокрема для учнів початкової школи – це курси за вибором варіативної складової навчального плану “Сходінки до інформатики” (автори Ф. Рівкінд, Г. Ломаковська, С. Колесников, Й. Рівкінд) й “Кроки до інформатики. Шукачі скарбів” (автор О. Коршунова). Обидва курси мають чітко виражену практичну спрямованість і передбачають постійний доступ учнів до комп’ютерів, мережі Інтернет, наявність спеціалізованих пакетів програм (“Скарбниця знань”, комплекс навчально-ігрових програм “Сходінки до інформатики”) й іншого програмного забезпечення (текстових і графічних редакторів тощо) [6, с. 201-226].

На відміну від мультимедійного уроку, урок з мультимедійною підтримкою – явище більш розповсюджене в освітніх закладах України. Поняття “урок з мультимедійною підтримкою” формулюємо, зважаючи на те, що:

- урок до сьогодні залишається однією з головних форм організації освітнього процесу в школах будь-якого типу;
- як правило, на уроці вчитель застосовує певні засоби навчання;
- кожен урок повинен мати освітній результат (навчальний, виховний, розвивальний), тобто навчальний ефект.

Отже, *урок з мультимедійною підтримкою – це форма організації навчального процесу, де епізодично використовуються засоби мультимедіа для посилення навчального ефекту.*

Достатньо часто вчителі на таких уроках застосовують мультимедійні продукти: презентації, виконані в PowerPoint, фрагменти навчально-пізнавальних мультфільмів, науково-популярних фільмів, педагогічних програмних засобів в режимі демонстрації тощо.

Очевидно, що використання засобів мультимедіа на уроці повинно бути обґрунтованим: тільки в тому випадку, коли це слугує досягненню освітніх цілей уроку; не переважає над сутністю навчального матеріалу, не відволікає, не стає самоціллю, не зменшує значущості, того, що повинні засвоїти учні. Наприклад, у процесі вивчення природничих явищ (цвітіння рослин, утворення ярів, боліт, висихання морів тощо), які відбуваються в часі повільно, мультимедійні технології дозволяють прискорити їх; ті, що відбуваються дуже швидко (блискавка, вітер, обертання Землі навколо осі та Сонця тощо), навпаки, уповільнити для більш детального вивчення.

Спонукання вчителів до проведення уроків з мультимедійною підтримкою повинно мати організаційне підґрунтя. Важливо, щоб у кожному навчальному закладі було створено медіатеку – колекцію інформаційних ресурсів на всіх видах непаперових носіїв, доступних для користування всім учасникам освітнього процесу. Необхідним є також колективне створення інформаційної електронної бази даних, яка б охоплювала систематизовані матеріали з мережі Інтернет, мультимедійну бібліотеку, результати спільної діяльності учнів у процесі роботи над проектами тощо. І, нарешті, керівники освітніх закладів повинні бути зацікавлені в популяризації та впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Часто постає запитання: як визначати тип і структуру уроку з мультимедійною підтримкою? Зазначаємо, що застосування на уроці мультимедійних технологій не змінює

ні його тип, ні структуру. Всі етапи уроку зберігаються. Цілком очевидно, що змінними будуть тільки ступінь і час мультимедійної підтримки: від декількох до тридцяти хвилин залежно від мети, місця в системі уроків, призначення, наявності засобів і програмного забезпечення, готовності вчителя до застосування мультимедійних продуктів, рівнем розвитку його інформаційної компетентності.

Необхідно усвідомити, що мультимедійні продукти не відповідають за якість і результативність уроку, але сприяють і якості, й результативності, дозволяють урізноманітнити процес сприймання й пошуку інформації, роблять урок більш яскравим і насиченим. Найважливішим у процесі організації уроку був і залишається вчитель. Ось чому, якщо раніше від учителя вимагалось створити оптимальний варіант тільки плану (проекту) майбутнього уроку, то тепер цього вже недостатньо: інколи необхідно здійснювати оптимізацію плану в процесі самого уроку за обставинами, що склалися, реальними умовами, в яких проходить урок.

Пам'ятаймо, що стратегічною метою і результатом навчання є формування особистості дитини як суб'єкта життєдіяльності. У найголовнішому сенсі бути суб'єктом означає бути господарем власної діяльності, власного життя: визначати цілі, розв'язувати завдання, відповідати за результати. Безперечно, проведення мультимедійних уроків й уроків з мультимедійною підтримкою сприятиме досягненню цієї мети всіх учасників освітнього процесу.

Література

1. Аствацатуров Г. О. Педагогический дизайн мультимедийного урока [Электронный ресурс] / Г. О. Аствацатуров. – Режим доступа : http://vio.uchim.info/Vio_45/cd_site/articles/art_1_2.htm
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/_1717.doc
3. Мультимедіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kspu.kr.ua/wiki/index.php/Мультимедіа>
4. Осмоловская И. М. Проблемы развития дидактики в информационном обществе // Инновации в образовании. – 2009. – № 6. – С. 4–19.
5. Пінчук О.П. Використання мультимедійних продуктів у системі загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/170/156>
6. Програми курсів за вибором для загальноосвітніх навчальних закладів. Варіативна складова Типових навчальних планів. 1-4 класи / Упор. : Л.Ф. Щербакова, Г.Ф. Древаль. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 240 с.
7. Пушкарёва Т. О. Деякі аспекти формування інформаційно-комунікаційної компетентності // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. – № 8. – С. 9–11.
8. Большой энциклопедический словарь / Ред. : И.К. Лапина, Е.Н. Маталина, Р.Г. Секачев [и др.]. – М. : АСТ : Астрель, 2006. – 1247 с.
9. Новый словарь иностранных слов / Глав. ред. В.В. Адамчик. – М. : АСТ; Мн. : Харвест, 2007. – 1152 с.
10. Семотюк О. П. Сучасний словник іншомовних слів. – Х. : Видавництво “Ранок”, 2007. – 464 с.
11. Сучасний словник іншомовних слів : [близько 20 тис. слів і словосполучень] / укладачі : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
12. Уваров А. Ю. На пути к модели 1-1. Опыт сравнения российских и американских школ [Электронный ресурс] / А. Ю. Уваров. – Режим доступа : http://www.relarn.ru/conf/conf2008/section4/4_31.html